

DE BOER, Minne Gerben. 'Contrastief basislexicon Spaans-Italiaans: de adjectieven'. Hoofdstuk 8 van *Woordstudies I*. ITALIANISTICA ULTRAIECTINA 4. Utrecht: Igitur, Utrecht Publishing & Archiving Services, 2009. ISBN978-90-6701-025-2. 165-179.

SAMENVATTING

In dit hoofdstuk wordt een systematisch overzicht gegeven van de correspondentieregels tussen Spaanse en Italiaanse cognates. Als voorbeelden worden de adjectieven uit de basiswoordenschat van Baldelli en Mazzetti gebruikt.

RIASSUNTO

In questo capitolo si presenta una rassegna sistematica delle regole di corrispondenza tra parole affini in spagnolo e italiano. Gli esempi utilizzati sono gli aggettivi del *Vocabolario minimo* di Baldelli e Mazzetti.

SUMMARY

In this chapter a systematic list is given of the correspondence rules between Spanish and Italian cognates. The examples are the adjectives of the basic vocabulary of Baldelli and Mazzetti.

KEY-WORDS

Cognates, correspondence rules, Spanish, Italian

© Minne G. de Boer

De bundel *Woordstudies I* vormt het vierde deel van de reeks ITALIANISTICA ULTRAIECTINA. STUDIES IN ITALIAN LANGUAGE AND CULTURE, uitgegeven door Igitur, Utrecht Publishing & Archiving Services, ISSN 1874-9577 (<http://www.italianisticaultraiectina.org>).

8. CONTRASTIEF BASISLEXICON SPAANS -ITALIAANS: DE ADJECTIEVEN*

Inleiding

In dit hoofdstuk kijk ik naar de lexicale overeenkomsten in de basiswoordenschat van het Spaans en het Italiaans, waarbij ik het standpunt van de huidige sprekers inneem en de diachrone ontwikkelingen buiten beschouwing laat. Hierbij houd ik me bezig met het formele aspect, orthografisch, fonologisch en morfologisch, en zal ik proberen de graad van verwantschap tussen de equivalente woorden van beide talen te meten en de correspondentieregels te formuleren, die het mogelijk maken van de ene taal naar de andere over te gaan. Ondanks het didactische belang van de verkregen resultaten, beperk ik me hier tot het zuiver descriptieve niveau, omdat ik van mening ben dat de didactische uitwerking eigen problemen oplevert, die buiten het bestek van dit onderzoekje liggen. De didacticus kan hier hooguit gegevens vinden waarvan hij de relevantie voor didactische doeleinden vervolgens onafhankelijk zal moeten beoordelen. Ik zal de term 'verwant woord' (*parola affine*) gebruiken als equivalent van het Engelse 'cognate', maar sluit me niet aan bij enige bestaande definitie van de term in de literatuur; liever zal ik in mijn tekst zelf duidelijk maken hoe ik de term opvat.

Om praktische redenen heb ik me beperkt tot een selectie lexicale elementen, bestaande uit de woorden van het *Vocabolario minimo* van Baldelli en Mazzetti (in het vervolg BM). Maar de precieze keuze van de verzameling doet er niet erg toe, want ik ga ervan uit dat de gegeven regels te generaliseren zijn naar een ruimere verzameling. Over het algemeen heb ik de Spaanse vertalingen van BM overgenomen. Alleen in enkele gevallen heb ik manifeste fouten gecorrigeerd. Helaas heb ik die in de loop van het onderzoek niet genoteerd, maar in ieder geval gaat het maar om weinig gevallen, die het resultaat van het onderzoek niet zullen beïnvloeden.

Over equivalenties¹

Wanneer we het Italiaanse lexicon met het Spaanse vergelijken constateren we onmiddellijk de grote overeenkomsten tussen beide talen. Als we bijvoorbeeld de volgende lijst substantieven nemen, zien we dat ze in geïsoleerde situatie niet tot een van beide talen behoren, maar gemeenschappelijk zijn voor beide:

* Dit hoofdstuk is het resultaat van een onderzoekje uit maart 1988. Het berust op een nu onvindbare tekst over de substantieven, waarin de correspondentieregels werden afgeleid. Deze lijst was opgesteld in 1983. De behandelde woorden worden vergeleken op basis van het schriftbeeld. In alle voorbeelden wordt eerst de Spaanse en dan de Italiaanse vorm gegeven

¹ Zie ook 'Cognate-theorie', hoofdstuk 7 van deze bundel.

ala, arte, barca, campo, carne, casa, costa, guerra, lago, luna, madre, mano, mente, moto, muro, nave, padre, pasta, pelo, pera, rosa, sala, uva.

Vanuit het standpunt van een van beide talen kunnen we deze situatie als volgt weergeven: het equivalent van woord x in het Italiaans is in het Spaans formeel identiek aan x en omgekeerd. Deze regel veronderstelt dat we weten wat de notie equivalent woord betekent en ook welke woordvormen we vergelijken. Dit laatste punt is meteen duidelijk: het gaat om het lemma, dat wil zeggen de vorm die bij conventie als woordenboekvorm wordt gekozen, maar die bij de substantieven samenvalt met de niet-gemarkeerde vorm, namelijk die van het enkelvoud. Van de paren {rosa, rosas} en {rosa, rose} is alleen de eerste vorm formeel identiek in de beide talen. De meervoudsvormen zijn van het enkelvoud af te leiden via een verplichte algemene regel; de paradigmata van de equivalente woorden kunnen gereconstrueerd worden vanuit het enkelvoud. Bovendien hebben we het over de grafische weergave van het woord, niet over de enkelvoudsvorm zoals die wordt uitgesproken door de sprekers van beide talen. Dit laatste criterium zou namelijk het Spaanse [ˈrosa] en het Italiaanse [ˈrɔ:za], of het Spaanse [ˈnaβe] en het Italiaanse [ˈna:ve] opleveren; ook op het fonologische vlak zouden de woorden verschillend zijn, namelijk /rosa/ en /rɔza/, wanneer we het systeem van het standaard-Florentijns aannemen, en /nabe/ tegenover /nave/.

In de moderne cultuurtalen is de grafische vorm het stabiele element; de klankvorm kan regionaal variëren, maar is altijd vastgebonden aan de grafische vorm, die geldt voor het gehele territorium waar de bewuste taal wordt gesproken. Het is dus het handigste om de grafische vorm van beide talen te vergelijken.

Maar wat betekent equivalent? Op het eerste gezicht betreft het een woord dat dezelfde betekenis heeft. Maar zie wat er aan de hand is met het woord *carta*. Het Italiaanse *carta* correspondeert semantisch met het Spaanse *papel*, het Spaans *carta* daarentegen met het Italiaanse *lettera* (in de zin van 'brief'). Dit zijn dus valse vrienden. Juist het begrip 'valse vrienden' vereist dat we een onderscheid maken tussen formele equivalenten en semantische equivalenten. Het ene woord *carta*, dat qua vorm ook nog identiek is, heeft in de beide talen verschillende betekenissen.

Het Italiaanse en het Spaanse *luna* zijn equivalente woorden zowel uit formeel als uit semantisch oogpunt; bovendien gaat de equivalentie hier tot identiteit. Het Italiaanse *chiave* en het Spaanse *llave* zijn zowel formeel als semantisch equivalente woorden, maar op het formele vlak is de equivalentie geen identiteit, want de beginnedeelten (*chi* tegenover *ll*) verschillen. Het Italiaanse en het Spaanse *campo* zijn formeel en semantisch equivalente woorden, maar op het semantische vlak is de equivalentie geen identiteit omdat *vivir en el campo* overeenkomt met *vivere in campagna* en niet met *vivere nel campo*. We zien dus dat equivalentie en identiteit verschillende begrippen zijn en dat formele en semantische equivalentie al of niet kunnen samengaan.

De bestudering van de verwante woorden of ‘cognates’ tussen twee talen betreft de typologie van de equivalenties. Zowel voor de vorm als voor de betekenis is er een geleidelijkheid die gaat van totale identiteit tot totaal verschil; midden tussen deze beide niveau’s is er een breekpunt, waarna de woorden niet meer als verwant worden beschouwd. Waar dat breekpunt ligt is een empirische kwestie die we zouden kunnen bestuderen met tests, maar op het theoretische vlak kunnen we hypothesen opstellen, die daarna empirisch geverifieerd kunnen worden. Ten slotte is de situatie asymmetrisch in die zin dat formele equivalentie een noodzakelijke conditie is om te kunnen spreken over verwante woorden. Valse vrienden zijn verwante woorden, ook al zijn ze van een bijzonder type, maar Italiaans *carta* en Spaans *papel* kunnen nooit cognates genoemd worden.

Vanwege deze asymmetrie bestuderen we de problematiek dus op het formele vlak, maar met duidelijke voorbeelden, die namelijk zonder enige twijfel ook herkenbaar zijn als semantisch equivalent. Pas daarna kunnen we valse vrienden herkennen, als paren woorden die voldoen aan de gevonden formele correspondentieregels.

Vorm van de correspondentieregels

Om de formele equivalentie te kunnen meten hebben we dus correspondentieregels nodig, die voldoen aan het volgende schema:

$$(2) [XaY] \sim [XbY]$$

Dat wil zeggen dat binnen de correspondentieregel een onderscheid gemaakt kan worden tussen:

(a) de correspondentie zelf, dus: $a \sim b$;

(b) de context, hier uitgedrukt door de variabelen X en Y.

Voor het type *chiave~llave* is de correspondentie *chi~ll* en de context $X = \emptyset$ en Y begint met een klinker. Volgens de formule van ons schema: $[chiY] \sim [llY]$. Voor het type *noticia~notizia* is de correspondentie $c \sim z$, de context is $X =$ willekeurig wat en $Y = ia$. Formeel: $[Xcia] \sim [Xzia]$ De correspondentieregels kunnen productief zijn; in dat geval kunnen we voorspellingen doen over de potentiële equivalenties.

In een onderzoek gebaseerd op de substantieven van het *Vocabolario minimo* van Baldelli en Mazzetti heb ik de volgende lijst van equivalentieregels kunnen vinden.²

Nr	Naam regel	Voorbeelden
1	Afkappen van de slot- <i>e</i>	sal/sale; pan/pane.
2	Dubbele medeklinkers	fruto/frutto.
3	Tweeklanken	prueba/prova; cuerno/corno.
4	Geschreven accent	ánimo/animó.

² Ik presenteer hier de lijst met één of twee voorbeelden per regel; straks zal hij toegepast worden op de adjectieven, om te kijken of daar de situatie vergelijkbaar is. Steeds wordt eerst het Spaanse en daarna het Italiaanse woord gegeven.

5	Stemhebbend/stemloos	lado/lato; cadena/catena.
6	Steunklinker <i>e</i> voor <i>s</i>	estufa/stufa; estado/stato.
7	<i>b</i> tegenover <i>v</i>	gobierno/governo.
8	Jota voor palatale medeklinker	hijo/figlio; hoja/foglia. ojo/occhio.
9	Geschreven <i>h</i> (in plaats van <i>f</i>)	2 voorbeelden van 8, plus hilo/filo.
10	Onbeklemtoonde klinkers	artículo/articolo.
11	Beklemtoonde klinkers	curso/corso; misa/messa.
12	<i>l</i> na medeklinker	planta/pianta.
13	Spelling van /kw/	cuaderno/quaderno.
14	Spelling van de palatale lateraal	botella/bottiglia
15	Keuze van de declinatie	guante/guanto; billete/biglietto.
16	Keuze van het geslacht	rama/ramo.
17	<i>z/ci</i>	operación/operazione.
18	Assimilatie	octubre/ottobre.
19	Afkapping van medeklinker	edad/età.
20	Extra <i>i</i>	vidrio/vetro.

Alleen bij de adjectieven hebben we verder nog een syncope-regel: *pobre/povero*. Zoals uit de voorbeelden blijkt is het niet altijd mogelijk een minimaal paar te vinden. In dat geval heb ik subminimale paren gekozen, dat wil zeggen paren die behalve de gevraagde tegenstelling nog één andere bieden. Hieronder vermeld ik nog wat ingewikkelder correspondenties, die de combinatie van een aantal regels laten zien:

1 + 4 + 5 + (8) ³	jabón/sapone
1 + 3 + 4 + 5 + (9) + 10	huésped/ospite
2 + 5 + 5 + 7	abogado/avvocato
2 + 13 + 14 + 15	paquete/pacchetto
1 + 5 + (9) + 10	hospital/ospedale

De ingewikkeldste vormen uit het BM corpus, die ook nog enkele hierboven niet genoemde regels bevatten, zijn :

azúcar/zucchero
reloj/orologio

In het eerste woord heeft het Spaans een extra beginklinker, maar het is geen steunklinker, zoals in regel 6.⁴ De correspondentie *a~e* zou onder regel 11 gerekend kunnen worden, maar dan wel met een ongebruikelijke vervanging van de klinker. Verder zien we hier toepassing van regel 2, maar daar moet nog een grafische *h* bij die in het schema niet is voorzien (net als in *pacchetto*). Ten slotte wordt de slotklinker

³ Met de haakjes geef ik aan dat we met een variant van de bewuste regel te maken hebben.

⁴ Een steunklinker dient om een combinatie mogelijk te maken die anders niet uitspreekbaar zou zijn, zoals in alle Spaanse woorden waar een *s* gevolgd door medeklinker voorkomt. Maar een woord *zucar* zou niet onuitspreekbaar zijn.

afgekapt, maar het is geen *e*, zoals in regel 1. In het tweede woord heeft het Italiaans een extra beginklinker. Er is ook een vervanging van een onbeklemtoonde klinker, zoals in regel 10, maar die betreft andere klinkers dan het daar gegeven voorbeeld. Er is ook een toepassing van regel 8, met het voorbeeld jota ~ *gi*, en ten slotte hebben we de variant van regel 1 die we ook in *zucchero* hadden. Aangezien we hier enkele ad hoc regels moeten invoeren, bevinden we ons niet zo ver van het breekpunt van de herkenbaarheid, althans met de huidige kennis.⁵

De adjectieven

Bij de adjectieven vinden we dezelfde verschijnselen die we opgemerkt hadden voor de substantieven. Op 163 bestudeerde adjectieven (die zich bevinden in Baldelli/Mazzetti, *Vocabolario minimo*) ben ik tot de volgende resultaten gekomen:

identieke vormen	34
1 verschil	56
2 verschillen	33
drie verschillen	7
vier verschillen	1
<u>andere woordkeus</u>	<u>32</u>
Totaal	163

Hierna zal ik de verschillende regels behandelen. De volgorde van behandeling wijkt soms af van de boven gegeven volgorde, maar ik zal steeds het nummer van de regel tussen haakjes toevoegen.

Identieke vormen

Deze worden gepresenteerd in twee lijsten, de eerste van tweelettergrepige woorden, de tweede van langere woorden:

- a) alto, breve, caro, corto, duro, falso, fresco, grande, grave, medio, puro, santo, serio, triste, verde, vivo.
- b) completo, comunista, contento, contrario, elegante, famoso, futuro, generoso, importante, moderno, modesto, negativo, numeroso, presente, sereno. sincero, socialista, tranquilo.

Geschreven accent (regel 4)

célebre, cómodo, continuo, económico, físico, mínimo, político, rápido, simpático, único.

Het feit dat het Spaans in de spelling klemtonen markeert die van de hoofdnorm afwijken is de voornaamste reden waarom de Spaanse spelling eenvoudiger geacht kan worden dan de Italiaanse.

⁵ Het kan zijn dat er bij een ruimer corpus meer voorbeelden van de bewuste regels gevonden worden; in dat geval wordt de (theoretische) herkenbaarheid groter.

Dubbele medeklinkers (regel 2)

De Italiaanse vorm heeft een dubbele medeklinker die in het Spaans tot een enkele gereduceerd kan worden. Er is één geval met een dubbele medeklinker na de klemtoon en zes vóór de klemtoon:

- a) rico/ricco
- b) atento/attento, improviso/improvviso, inteligente/intelligente, interesante/interessante, necesario/necesario, suficiente/suficiente.

Tweeklanken (regel 3)

In vijf gevallen vinden we een verschil dat de tweeklank betreft. Hierbij zijn drie verschillende typen te onderscheiden:

a) De Spaanse tweeklank *ie* in een gesloten lettergreep correspondeert met een Italiaanse *e*:

cierto/certo

b) De Spaanse tweeklank *ue* in een gesloten lettergreep correspondeert met een Italiaanse *o*:

fuerte/forte

c) De Spaanse tweeklank *ue* in een open lettergreep correspondeert met de Italiaanse tweeklank *uo*:

bueno/buono, nuevo/nuovo

Slotmedeklinker (regel 1)

De Spaanse vorm eindigt op een medeklinker. In alle gevonden gevallen voegt het Italiaans de vocaal *e* toe, 11 maal na een *l* en eenmaal na een *r*:

- a) central, civil, general, gentil, industrial, liberal, moral, natural, personal, principal, special
- b) superior

Sonorisatie (regel 5)

In drie gevallen correspondeert een Spaanse stemhebbende medeklinker met een Italiaanse stemloze:

- a) d/t: privado/privato, maduro/maturo
- b) g/c: ciego/cieco

Voorplaatsing van een *e* (*e prostetica*; regel 6)

Ook bij de adjectieven wordt de combinatie *s* + consonant in het Spaans voorafgegaan door de steunklinker *e*, terwijl deze klinker in het Italiaans ontbreekt. Het

bestand bevat geen minimale paren; van de subminimale paren (met twee verschillen) kunnen geciteerd worden:

estúpido/stupido, especial/speciale

Stemhebbende labiaal (regel 7)

Ook de correspondentieregel *b/v* bevat geen minimale paren. Een wat ingewikkelder geval (drie verschillen) is:

pobre/povero

De Spaanse jota (regel 8):

Sommige Spaanse vormen bevatten de zo kenmerkende jota. Deze wordt in het Italiaans vervangen door een andere medeklinker, die dubbel kan zijn, bijvoorbeeld *ss*, of enkel, bijvoorbeeld *gi* (een digram dat voor de enkele affricaat staat)

a) twee gevallen van *j/ss*

bajo/basso, rojo/rosso

b) een geval van *j/gi*

justo/giusto

Behandeling van de Spaanse *h* (regel 9)

Er bevinden zich in het bestand geen adjectieven waarin de Spaanse *h* correspondeert met een Italiaanse *f* (zoals bij substantieven als *hilo/filo*); wel is er een geval waar de Spaanse spelling met *h* (overgenomen uit het Latijn) overeenkomt met een Italiaanse spelling zonder *h*:⁶

humano/umano

Onbeklemtoonde klinkers (regel 10):

In één enkel geval is er een verschil bij de onbeklemtoonde klinkers, dat het bekende patroon Spaanse *e* tegenover Italiaanse *i* volgt:

entero/intero

Beklemtoonde klinkers (regel 11):

Er is ook slechts één geval waarin de beklemtoonde vocalen verschillen; hier correspondeert de Spaanse *u* met een Italiaanse *o*:

profundo/profondo

⁶ Zie bij de substantieven het voorbeeld *huésped/ospite*.

Medeklinker plus *l* (regel 12)

In twee gevallen correspondeert de postconsonantische *l* van het Spaans met een Italiaanse *i* (dat wil zeggen de semivocaal). Het tweede geval laat ook nog een verschil in de spelling van de klank /k/ zien, dat we hier niet opnemen omdat het automatisch voortvloeit uit de Italiaanse spellingsregels:⁷

blanco/bianco, claro/chiaro

De spelling van de combinatie /kw/ (regel 13):

Deze combinatie wordt verschillend gespeld in het volgende voorbeeld:

frecuente/frequente

Palatale lateraal (regel 14):

We hebben geen minimaal paar gevonden voor de spelling van de palatale lateraal; een subminimaal paar (twee verschillen) is:

maravilloso/meraviglioso

Buigingsvormen

In tegenstelling tot wat voor substantieven geldt is het verschil tussen mannelijk en vrouwelijk (bijvoorbeeld *sospecha/sospetto*; regel 16) bij adjectieven niet van toepassing, aangezien alle woorden standaard in de mannelijke enkelvoudvorm zijn opgenomen. Wel is er in drie gevallen een verschil in declinatie (regel 15), waarbij het Spaans voor de tweede declinatie op *-e* kiest en het Italiaans voor de eerste op *-o*. In alle drie gevallen zijn er ook nog andere verschillen:

alegre/allegro, pobre/povero, libre/libero

Tegenstelling tussen Spaanse *c* en Italiaanse *z* (regel 17):

Er zijn een paar voorbeelden van deze tegenstelling, maar geen daarvan behoort tot de minimale paren. Ik citeer alleen maar:

nacional/nazionale

Assimilatie (regel 18)

In drie gevallen wordt de Spaanse combinatie *ct* in het Italiaans geassimileerd tot *tt*:

activo/attivo, directo/diretto, perfecto/perfetto

⁷ Zie ook *pacchetto*, *occhio*, en in een andere context: *zucchero*. Er zijn dus eigenlijk drie regels die een *h* betreffen: Latijnse *h* in het Spaans, de alternantie *h~f* en in het Italiaans de *h* voor de klinkertekens *e*, *i*.

Combinaties van verschillen

De 33 gevallen waarin de vormen van de beide talen twee verschillen hebben kunnen als volgt gerubriceerd worden:

Combinatie van de slotmedeklinker met een ander verschil

Er zijn 15 gevallen waarin de Spaanse vorm op een medeklinker eindigt en bovendien nog een ander verschil met het Italiaans vertoont. Het tweede verschil kan zijn:

a) het geschreven accent:

común/comune
fácil/facile, inútil/inutile, útil/utile

b) voorplaatsing van een *e*:

especial/speciale

c) onbeklemtoonde klinker:

menor/minore
particular/particolare, singular/singolare
igual/uguale

d) tegenstelling *c/z*, en wel:

1) midden in het woord:

nacional/nazionale

2) aan het eind van het woord (maar hier is de verhouding omgedraaid: het Italiaans heeft de *c* en het Spaans de *z*):

capaz/capace, feliz/felice, veloz/veloce

e) assimilatie:

actual/attuale

f) één geïsoleerd geval:

mayor/maggiore

Combinatie van de dubbele medeklinker plus een ander verschil

In zeven gevallen vinden we in het Spaans een vereenvoudiging van de Italiaanse dubbele medeklinker, in combinatie met een ander verschijnsel. Dat kan zijn:

a) geschreven accent:

público/pubblico, eléctrico/elettrico

b) tweeklank:

grueso/grosso

c) onbeklemtoonde klinker:

ligero/leggero

d) buigingsvorm:

alegre/allegro

e) wegvallen van een onbeklemtoonde klinker:

posible/possibile, imposible/impossibile

Combinatie van het geschreven accent met een ander verschil

Het betreft hier vier voorbeelden, onder te verdelen in twee types, namelijk:

a) voorplaatsing van de e:

estúpido/stupido

b) assimilatie:

máximo/massimo, próximo/prossimo, óptimo/ottimo

Combinatie van de tweeklankvorming met een ingewikkelde behandeling van de Spaanse jota.

Er is één voorbeeld, namelijk:

viejo/vecchio

Combinatie van de sonorisatie met verschillende verschijnselen.

In het bestand zijn hiervan vier types te onderscheiden:

a) onbeklemtoonde klinker:

seguro/sicuro

b) invoegen van een onbeklemtoonde klinker:

antiguo/antico

c) voorplaatsing van een *e*:

enemigo/nemico

d) een morfologisch verschijnsel, namelijk een andere regel voor het vormen van adjectieven behorende bij een substantief:⁸

afortunado/fortunato

Combinatie van de verandering van declinatie met het wegvallen van een onbeklemtoonde klinker.

Er is één voorbeeld:

libre/libero

Combinatie van een verschillende onbeklemtoonde klinker en de spelling van de laterale palataal

Er is maar één voorbeeld:

maravilloso/meraviglioso

Drie verschillen

Er zijn zeven gevallen in het bestand met drie verschillen. We kunnen ze indelen in zes types:

a) eindmedeklinker, behandeling van de jota en onbeklemtoonde klinker:

joven/giovane, mejor/migliore

b) stemhebbende labiaal, verandering van declinatie en wegvallen van een onbeklemtoonde klinker:

pobre/povero

c) geschreven accent, beklemtoonde klinker en wegvallen van een (dubbele) medeklinker:

frío/freddo

d) slotmedeklinker, dubbele medeklinker en geschreven accent:

difícil/difficile

⁸ Deze regel houdt in dat er in het Spaans een prefix wordt toegevoegd.

e) slotmedeklinker, andere declinatie en behandeling van de sibilant:

gris/grigio

f) sonorisatie, wegvallen van de slotmedeklinker en omzetting van twee medeklinkers;

peligroso/pericoloso

Vier verschillen

In ons bestand hebben we maar één geval waar vier verschillen optreden. Het betreft hier de combinatie van slotmedeklinker, geschreven accent, onbeklemtoonde vocaal en spelling van de /g/

burgués/borghese

Bijzondere gevallen

Ik heb een aantal gevallen niet in de voorafgaande categorieën opgenomen, omdat de verschillen zo geïsoleerd lijken te zijn dat het niet mogelijk is een regel te formuleren die enige algemeenheid vertoont. Ze worden hier vermeld zonder verder commentaar:

lleno/pieno, negro/nero, amargo/amaro, nervioso/nervoso⁹, celoso/geloso

Verder zijn er een aantal gevallen die eerder morfologisch van aard lijken te zijn:

desnudo/nudo, oscuro/scuro

Slotopmerking

Het leuke van deze aanpak is dat het mogelijk wordt op louter formele basis overeenkomsten tussen twee talen vast te stellen. De afzonderlijke verschillen zijn gemakkelijk te herkennen omdat er zoveel aspecten zijn die stabiel blijven. Als we de verschillen die we al in de eenvoudige gevallen hadden geïsoleerd bij elkaar optellen kunnen we ook overeenkomsten vaststellen tussen woorden die op het eerste gezicht heel verschillend lijken te zijn. Dit onderzoek naar correspondenties heeft met geen enkele semantische factor rekening gehouden, zodat we formele equivalenten ook kunnen herkennen in die gevallen waarin de betekenis verschilt. Dit maakt het mogelijk om in een volgend stadium de semantiek apart te bestuderen en de *falsi amici* (gelijke vorm, verschillende betekenis) te isoleren, juist omdat we een meetinstrument hebben voor de gelijke vorm.

Er zijn twee toepassingen denkbaar van dit onderzoek. Ten eerste biedt het de mogelijkheid om de afstand tussen twee verwante talen te meten. Binnen de officiële

⁹ Maar vergelijk *vidrio/vetro* voor de *i* en *antigüo/antico* voor de *u*.

Romaanse talen is de afstand tussen Spaans en Italiaans ongetwijfeld kleiner dan die tussen andere paren, maar hoe zit het bijvoorbeeld met Italiaans en Venetiaans (of Spaans en Venetiaans). Op grote schaal wordt zulk onderzoek verricht in de betrekkelijk nieuwe discipline van de dialectometrie,¹⁰ maar dat hoeft niemand te verhinderen zijn of haar privé-curiositeiten te bevredigen.

In de tweede plaats kan bewustwording van de systematische verschillen tot steun zijn voor het taalonderwijs. Er zijn heel wat studenten die zowel Spaans als Italiaans tot op een zekere hoogte willen beheersen. Docenten die een goede kennis van beide talen hebben zijn er niet zoveel, dus hier is zelfstudie geboden. Dan kunnen correspondentieregels van pas komen; ze treden niet alleen op in het hier behandelde basisvocabulaire, maar ook in de uitbreiding. Het zou een aardige sport kunnen zijn hierbij de correspondenties te herkennen.¹¹

¹⁰ De laatste twee alinea's zijn van 2008. Een fascinerend voorbeeld van de dialectometrie, met prachtige kaarten in kleur, is te lezen in Goebel 2008.

¹¹ Het terloops genoemde paar esdrújulo/sdrucchiolo zou een mooie testcase kunnen zijn. Hoeveel verschillen zijn er en zijn de gegeven regels voldoende?

Bibliografie

Baldelli, Ignazio & Alberto Mazzetti. *Vocabolario minimo della lingua italiana*. Perugia: Guerra, 1974.

Goebel, Hans. 'La dialettometrizzazione integrale dell' AIS. Presentazione dei primi risultati' *Revue de linguistique romane*, 72 (2008): 25-113.